

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

**Oddziałowe Biuro Udostępniania
i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie**

Pl. Krasińskich 2/4/6, 00-207 Warszawa

BUWa-V-55122-215/14

JAWNE

Wybrane dokumenty dotyczące żydowskich grobów wojennych w m. Ostrowiec Świętokrzyski z *Akt śledztwa nr Ds. 40/67 Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Kielcach w sprawie zbrodni popełnionych przez hitlerowców na terenie Ostrowca Świętokrzyskiego w latach 1939-1945.*

IPN Ki 53/4856 t. 3 (Ds. 40/67 t. 3)

KOPIA

W-1771

1941
OCENA
Warszawa

DS. 40/67

Akta śledztwa
SKOROSZYT

w sprawie zbrodni popełnionych

1941
OCENA
Warszawa

przez hitlerowców na terenie

Ostrowca Św. w l. 1939-45

Tom. II.

(13)

1941
OCENA
Warszawa

Miejscowość

do

od

19

19

S p r a w e z d a n i e

z przebiegu i wyników śledztwa w sprawie
zbrodni hitlerowskiej policji w Ostrowcu
Świętokrzyskim i okolicy w latach 1939-1945.-

W roku 1965 Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich
wszczęła pod sygn. Ds. 47/65 śledztwo " w sprawie funkcjonariuszy
gestapo i żandarmerii : Petera , Brunnera, Langege, Rodego, Semki,
Weilera i Schwarza, którym zarzuca się masowe zabójstwa Żydów
na terenie Ostrowca Kieleckiego". Śledztwo to wszczęte na pod-
stawie pisma wiedeńskiego z "Dokumentationszentrum" S. Wiesen-
thala z 1. II. 1965 r. Dnia 16. VI. 1967 r. Główna Komisja Badania
Zbrodni Hitlerowskich przesłała materiały w tejże sprawie do
OKBZH w Kielcach z poleceniem wszczęcia śledztwa.

Śledztwo zostało wszczęte 29 lipca 1967 r. pod sygn.
Ds. 40/67. Śledztwem objęte zbrodnie popełnione przez policję
hitlerowską w Ostrowcu Świętokrzyskim i okolicy na Polakach
i Żydach.

W toku śledztwa okazało się, że w roku 1949 prokuratura
b. Sądu Okręgowego w Radomiu, Rejon Śledczy w Ostrowcu prowadziła
śledztwo w sprawie zbrodni gestapo w Ostrowcu - kserokopie
zebranych wówczas materiałów dołączone do akt śledztwa.

Dnia 24. IV. 1968 r. GK BZH przesłała do OKBZH w Kiel-
cach informację dotyczącą obozu w Bodzechowie k. Ostrowca
z poleceniem wszczęcia śledztwa. Śledztwo wszczęte 4. V. 1968 r.
za sygn. Ds 7/68 / Dsn 5/10/68/ Postanowieniem z dnia 31. X.
1975 r. śledztwo połączone ze śledztwem Ds. 40/67.

Dnia 31. V. 1969 r. na podstawie wniosku odznaczeniowego
wszczęto śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych 23. IX. 1943 r.
w Chmielowie k. Ostrowca przez Neuburghera i in. z I zmot. bata-
lionu żandarmerii. Postanowieniem z dnia 18. VI. 1975 r. wyłączone
z tegoż śledztwa materiały dotyczące zbrodni Sipo i dołączone
je do śledztwa niniejszego.

Dnia 29. III. 1971 r. wszczęto śledztwo w sprawie
zbrodni popełnionych przez hitlerowskich policjantów w
Iwaniskach b. pow. Opatów. Postanowieniem z 11. VII. 1977 r. śledztwo
zostało połączone ze śledztwem niniejszym.

W toku śledztwa

- uzyskano kserokopie protokołów przesłuchań 32 świadków ze śledztwa prokuratury b.s. Okr. w Radomiu III Sk.D.3/49
- oraz odpisy 2 protokołów z akt Arch.GK BZH
- przeprowadzono szereg wywiadów za pośrednictwem MO
- ustalono i przesłuchano 33 świadków
- zwrócono się do Wydz. Dokumentacji GK o uzyskanie materiałów archiwalnych
- uzyskano kserokopie wniosków odznaczeniowych
- dokonano wglądu do akt procesów i śledztw z Archiwum GK i sporządzono odpowiednie zapiski urzędowe i wyciągi
- zwrócono się o akty zgonu ofiar
- umieszczono ogłoszenie w lokalnej prasie.

Wyniki śledztwa przedstawia się poniżej.

I. Hitlerowskie placówki policyjne w Ostrowcu Sw.

A. Placówka/Ausgendienststelle/ Sipo. Istniała najpóźniej od początku 1940 r. do lipca 1944 r. a następnie po parutygodniowej przerwie do stycznia 1945 r. Po wznowieniu działalności w połowie sierpnia 1944 r. skład osobowy placówki uległ częściowej zmianie m.in. dołączono do niej niektórych funkcjonariuszy z Opatowa. Placówka składała się z Wydziału IV/Gestapo/ i V /Kripe/. Placówka miała swoją ekspozyturę/Nebenstelle/ w Opatowie/siedziba władz powiatowych/, w skład której wchodził Wydział III /SD/ i komisariat kryminalny. Ponadto placówce podlegał komisariat kryminalny w Sandomierzu/zarządzenie Komendanta Sipo i SD na dystrykt radomski z 6.I.1944 r. obecnie AGKBZH 108/OR str. 14-58, św. Rzetelna/.

Placówka początkowo mieściła się na ulicy Żeromskiego w domu piętrowym, a raczej parterowym z tzw. facjatami na poddaszu.

W 1943 r. przeniesiona została na ulicę Radomską, obecnie Sienkiewicza, gdzie zajmowała dwa sąsiadujące ze sobą domy jednopiętrowe Nr. 61 i 63, na rogu ulicy Czerwińskiego zwanej przez Niemców Birkenstrasse. Była to krótka uliczka kończąca się ślepe nad urwiskiem skarpy spadającej w dolinę rzeki Kamiennej. Stojące przy tej ulicy kilka

IPN
OBUIAD
Warszawa

niewielkich domów zajętych zostało na kwatery gestapowców /zarządzenie j.w., świadkowie /.

Upřednie gestapowcy mieszkali w swojej siedzibie na ul. Żeremskiego, zaś czterech z nich - Lange, Semke, Michalski, Brunner mieszkali w prywatnych mieszkaniach w mieście. np. Brunner mieszkał u Winiarskich / św. Hamera/.

Liczebność placówki w 1942 r. wynosiła 15 funkcyj-
nariuszy/tenże św./ później została nieco zwiększona.

Funkcje obsługi - sprzątanie, palenie w piecach, pranie, gotowanie - pełnili przymusowo zatrudnieni Żydzi i Żydówki oraz Polki. W okresie, gdy placówka została przeniesiona na ul. Sienkiewicza, niektórzy gestapowcy do swoich kwater przy ul. Czerwińskiego sprowadzili swoje rodziny. Funkcje służących w kwaterach spełniały również Polki. Rodziny gestapowców wyjechały w lipcu 1944 r., po rozpoczęciu letniej ofensywy radzieckiej.

- B. Pesterunek żandarmerii, podległy plutonowi żandarmerii w Opatowie.
- C. Placówka służbowa Schupo /Schutzpolizeidienstabteilung/, która mieściła się na Alei zwanej przed wojną 3 Maja, obecnie 1-go Maja w budynku zajęтым obecnie przez Sąd Rejonowy.
- D. Bliżej nieustalone pododdziały jednostek operacyjnych policji porządkowej.

W toku śledztwa udało się częściowo ustalić skład personalny tych placówek, a zwłaszcza Sipe, który podano w załączniku do niniejszego sprawozdania.

II. Ustalene fakty zbrodni w Ostrowcu Świętokrzyskim i okolicy.

1. Dnia 3. IV. 1940 r. Sipe aresztowała w Ostrowcu Leona Nowaka oficera rezerwy, zwolnionego z niewoli. Nowak został osadzony w areszcie na ul. Głogowskiego w Ostrowcu i przez kilka tygodni był przesłuchiwany i torturowany. Następnie przeniesiono go do więzienia w Sandomierzu i po 6-tygodniowym pobycie rozstrzelano w grupie 90 osób /św. Maria Trepczyńska/.
2. W roku 1940 gestapowiec w Ostrowcu zatrzymał Czesława Gałkowskiego, który został osadzony w więzieniu w Sandomierzu, gdzie przebywał jeszcze w czerwcu 1940 r. Dnia 7. IX. 1940 r. żona Janina Gałkowska otrzymała zawiadomienie o śmierci Czesława Gałkowskiego/akta b. Sądu Okręgowego w Radomiu

IPN
OBUIAD
Warszawa

sygn. II K 526/47 obecnie Archiwum GK SORd 95 - v. zapissek urzędowy/.

3. Dnia 28.IX.1941 r. w Ostrowcu Sipo uwięziła i torturowała Stanisława Kolasę, którego w czasie przesłuchiwań m.in. szczuto psem. 19.XI.1941 r. Kolasa został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął w lutym 1942 r. /św. Maria Kolasa/.
4. Na polecenie Petera Weilera zostali jesienią 1941 r. aresztowani w Ostrowcu i osadzeni w więzieniu^w Radomiu Władysław Grześkiewicz ur. 15.XII.1919 r., Antoni Mrozowski ur. 3.VI.1900 Jakub Ruśniak ur. 9.III.1900 r. Jan Krzemiński ur. 10.X.1887 r. Józef Rdzeń ur. 30.VI.1914 r. Franciszek Bęben ur. 10.X.1914 r. Wszyscy oni zostali wysłani do obozu koncentracyjnego, gdzie Ruśniak i Rdzeń zginęli, Mrozowski i Bęben do 1948 r. nie powrócili, zaś losy Grześkiewicza i Krzemińskiego nie są znane /akta personalne więźniów więzienia w Radomiu, akta b.OKBZN Radom 161 - Arch. GK BZH/.
5. W listopadzie 1941 r. funkcjonariusze ostrowieckiej placówki Sipo Brunner, Weiler, Hollwig w Ostrowcu zatrzymali Stanisława Skierniewskiego. Skierniewski był torturowany - zwrócona rodzinie koszula była cała zakrwawiona. 24.XII.1941 r. Stanisława Skierniewskiego wywieziono do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął w styczniu 1942 r. /św. Feliks Skierniewski/.
6. W roku 1941 w Ostrowcu Świętokrzyskim gestapowiec Weiler uwięził Nuchyma Ofenhajna za przewożenie żywności do getta. Ofenhajn został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął /św. Szlama Kudłowiec/.
7. Dnia 28 lutego 1942 r. hitlerowcy przeprowadzili aresztowania w Ostrowcu Św. i okolicy. M.in. w Ostrowcu aresztowano 40 osób, zaś w Ćmielowie 10. Aresztowanych umieszczono w wielkiej ciasnocie w areszcie na ul. Głogowskiego, torturowano ich w siedzibie Sipo na ul. Żeromskiego i przez 5 dni nie podawano im jedzenia. W torturowaniu i przesłuchiowaniu brali udział Brunner, Peter i Heyer. Następnie 70 osób wysłano do obozów pracy przymusowej /św. Wacław Wytrzyński/.
8. W lutym 1942 pracownik składnicy węgla Stanisław Czechowski l.18 odmówił volksdeutschce wydanie jej węgla poza kolejną. Niebawem został aresztowany przez Sipo i po 10 dniach przesłuchań zastrzelony /św. Henryk-Wacław Lewandowski/.

IPN
OBUIAD
Warszawa

9. Dnia 13 marca 1942 r. gestapowcy z Ostrowca Świętokrzyskiego uwięzili inżyniera Solewskiego. Solewski został zakatowany na przesłuchaniach. Jego pośladki były jedną raną, policzek był przypalony, kości rąk i nóg połamane, dłonie przebite, brzuch rozpruty. Gestapowcy upozerowali samobójstwo wieszając zwłoki Solewskiego w ubikacji na szelkach. 23 czerwca 1942 r. wezwali granatowych policjantów i Brunner kazał im odwieźć zwłoki do szpitala ZUS. Żona zamordowanego została zmuszona do podpisania oświadczenia, iż jej mąż popełnił samobójstwo. /św. Zofia Solewska, Feliks Salewicz, Helena Hamera/.
10. W okresie pomiędzy 15 kwietnia a 3 czerwca 1942 r. przebywający w areszcie pod budynkiem magistratu na ul. Chmielnej /Głogowskiego/ w Ostrowcu Św. polscy więźniowie Wiśniewski, Szczechura, Łasak i Mucha zbiegli. Wkrótce po ucieczce Łasak został schwytany na terenie getta w Ostrowcu przez żydowskich policjantów, zaś Szczechura i Wiśniewski przez żandarmów poza miastem. Niezwłocznie po schwytaniu zostali wszyscy trzej zaprowadzeni przez żandarmów na ementarz w Ostrowcu i rozstrzelani / św. Jan Stachurski/.
11. W okresie czasu jak w pkt. 10 żandarmi wyprowadzili z aresztu magistrackiego na ul. Chmielnej w Ostrowcu 9-ciu polskich więźniów nie ustalonych nazwisk, wśród których było dwóch mieszkańców wsi Miłków k. Ostrowca. Wyprowadzanym żandarmi związali ręce drutem zakładowali ich na samochód ciężarowy i wywieźli. Wywiezieni więźniowie nie wrócili /św. Jan Stachurski/.
12. Innym razem, w okresie czasu jak w pkt. 10 żandarmi wyprowadzili z aresztu magistrackiego na ul. Chmielnej w Ostrowcu kilkunastu więźniów - Polaków nie ustalonych nazwisk, zakładowali ich na ciężarówkę i wywieźli. Więźniowie ci do aresztu już nie powrócili /św. Jan Stachurski/.
13. W innym wypadku, w okresie czasu jak w pkt. 10 żandarmi wyprowadzili ze wspomnianego wyżej aresztu ok. 20 więźniów - Żydów, zakładowali ich na ciężarówkę i wywieźli. Więźniowie ci do aresztu nie wrócili, a ich rzeczy + posłania zostały spalone na podwórzu aresztu / św. Jan Stachurski/.
14. W nocy na 28 kwietnia 1942 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim 14-tu gestapowców tj. cała załoga Aussendienstelle *

IPN
OBUIAD
Warszawa

IPN
OBUiAD
Warszawa

90 4
w Ostrowcu, z wyjątkiem Osmana, który pozostał na dyżurze wzięła udział w akcji na terenie getta. Spośród uczestników akcji zapamiętano Brunnera, wzięła też w niej udział grupa szupowców. W czasie akcji wypędzono z domów nie mniej niż 36 Żydów, w tym 3 kobiety i zastrzelono ich pod domami. Ustalono nazwisko jednego z zabitych - Icek Kudłowicz, zastrzelony przez Brunnera. Po powrocie do swej siedziby gestapowcy sprawiali wrażenie zadowolonych, myli się i śmiali. /św. Szelema Kudłowicz, Helena Chamera, Aleksander Leśkiewicz a nadto akta Archiwum GK BZH, zesp. OKBZN Radom 161 i wycinek z emigracyjnego pisma "Ostatnie Wiadomości"/.

15. W okresie pomiędzy 17 maja 1942 r. a wrześniem 1942 r. Brunner szezuł w areszcie psem 3 Żydów nieustalonych nazwisk, których następnie wyprowadził przy udziale innych gestapowców - na plac Fleriana i zastrzelił / św. Marian Szelałg/.
16. W pierwszej połowie 1942 r. W Ostrowcu gestapowcy uwięzili, torturowali i wysłali do obozów koncentracyjnych m.in. Józefa Machnickiego i Pękalskiego - obu z Ćmielowa oraz Zabłockiego z Ostrowca / św. Chamera/.
- Wśród aresztowanych i wysłanych do obozów byli także adwokat Ignatowski, Wincenty Kołtun, Józef Duda - uwięzieni 5.VI.1942 r. /Arch.GK Bd 4144/.
17. W tymże czasie z aresztu w Ostrowcu Świętokrzyskim wywieziono 2 transporty więźniów do obozów koncentracyjnych / św. Szelałg/.
18. W pierwszej połowie 1942 r. gestapowiec Wagner przesłuchiwał w budynku Sipo Żyda imieniem Mojsze, w wieku 28 lat, wysiedlonego z Wielkopolski, poczem wyprowadził go do lasu przy ul. Żeromskiego i zabił dwoma wystrzałami z pistoletu. Winą zabitego było, że wyszedł z getta w poszukiwaniu żywności / św. Helena Chamera/.
19. W okresie czasu jak wyżej, NN gestapowiec wyprowadził do lasu przy ul. Żeromskiego i zabił wystarzałem z pistoletu nie ustalonego nazwiska więźnia / św. H. Chamera/.
20. W pierwszej połowie 1942 r. gestapowcy zabili w lasu przy ul. Żeromskiego wielu więźniów nie ustalonych nazwisk, wśród zabitych był niejaki Pucułek z Ćmielowa. Dokumenty i depozyty osób, które mieli zastrzelić palili gestapowcy w piecach. Odzież wiązano w węzłki, które w tym czasie jeszcze wydawano rodzinom pomordowanych / św. H. Chamera/.

IPN
OBUiAD
Warszawa

98
IPN
OBUiAD
Warszawa

21. W tymże samym czasie z aresztu w Ostrowcu wywieziono 2 transporty więźniów do obozów koncentracyjnych.
22. Na początku sierpnia 1942 r. w Ostrowcu uwięziono obywatela radzieckiego Włodzimierza/Wołodię/ Gabarajewa, na polecenie gestapowca Langa został on 12.VIII.1942 r. osadzony w więzieniu w Radomiu ; 29.IX.1942 r. wysłano go do KZ/Arch.GKBZH sygn.SOKr 832-835;akta więźnia Nr.I 2010/42/.
23. Nocą 15/16 września 1942 r. w Ostrowcu Św. hitlerowcy aresztowali kilkadziesiąt osób. Aresztowanych osadzono w areszcie magistrackim na ul.Chmielnej/Głogowskiego/ do dyspozycji Sipo, lecz nie przesłuchiowano ich.Gdy członkowie rodzin aresztowanych czekali pod aresztem z paczkami,zostali pobici przez Weilera. 30 września 1942 r. hitlerowcy kazali miejscowym Żydom,dozorowanym przez żydowskich policjantów postawić szubienicę na ostrowieckim rynku.Następnie wyloty rynku zostały zamknięte przez żandarmów i granatowych policjantów,którzy nikogo rynku nie wypuszczali. 29 aresztowanych Polaków żandarmi wyprowadzili z aresztu na rynek pod szubienicę.Obok szubienicy stało 5 gestapowców,wśród nich Erwin Raczyński, który ogłosił po polsku zgromadzonemu na rynku ludzior,że 29 więźniów zostanie powieszonych.Następnie nadzorowani przez hitlerowców Żydzi powiesili na szubienicy wszystkich 29 więźniów. Zginęli :

1. Leon Brasiulewicz	1.49, major WP
2. Jerzy Cywiński	1.36 nauczyciel gimnazjalny
3. Józef Duda	1.38 lekarz miejski
4. Jan Dzienniak	1.60, kupiec
5. Józef Gierdalski	1.50 "
6. Antoni Grad	1.39 "
7. Kazimierz Gałka	1.46 "
8. Tadeusz Gryglewicz	1.18 uczeń
9. Jan Gronewald	1.42 szef administracji huty
10. Stefan Kosmaciński	1.46 urzędnik
11. Teodor Kosmaciński	1.44 "
12. Stanisław Liburski	nauczyciel
13. Stanisław Łosiński	1.40 urzędnik
14. Stanisław Matyas	1.45 "
15. Zbigniew Madejski	1.54 nauczyciel
16. Martin	1.54 kupiec

IPN
OBUiAD
Warszawa

17.	Władysław Opala	1.47	kupiec
18.	Jan Plaskota	1.41	urzędnik pocztowy
19.	Michał Pakuła	1.44	lotnik
20.	Feliks Pieterek		
21.	Franciszek Spłith	1.42	urzędnik
22.	Leon Smoleński	1.47	drogerzysta
23.	Stanisław Saski	1.58	właściciel browaru
24.	Zygmunt Salmonowicz	1.42	inżynier
25.	Bronisław Szymczyk	1.32	urzędnik
26.	Józef Trepezyński	1.34	"
27.	Józef Szymczyk	1.46	"
28.	Witold Wróblewski	1.41	"
29.	Jan Widmański	1.23	podchorąży WP

Łosiński urywał się 2 razy, Antoni Grad 3 razy i kopał oprawców wobec czego związali mu nogi. Dada był przywieziony bryczką ze związanymi rękami i nogami. Zwłoki powieszonych zakopano po zewnętrznej stronie muru cmentarnego. W dniu 10 maja 1944 r. hitlerowcy zniszczyli je wpuszczonym w ziemię żrącym płynem.

Spśród aresztowanych którzy nie zostali powieszeni znajdował się Widmański - ojciec podchorążego/św-owie Cecylia Plaskota, Maria Trepezyńska, Maria Kosmacińska, Janina Grad, Helena Chamera, Janina Żak, Kazimierz Kalembasa, akta GK sygn. SORd 268 t. VIII str. 239-240/.

IPN
OBUiAD
Warszawa

24. W czasie bliżej nie ustalonym, przed likwidacją getta tj. przed 11 października 1942 r. na terenie getta w Ostrowcu Św. Brunner zastrzelił NN Żyda /świadkowie Pinkwas Langier i Szlama Kudłowicz/.

25. Dnia 11 października 1942 r. hitlerowcy przeprowadzili likwidację getta w Ostrowcu, które obejmowało część miasta położoną w pobliżu rynku. W likwidacji prócz specjalnie przybyłych w tym celu oddziałów policji porządkowej brali udział funkcjonariusze miejscowych placówek Sipo, Schupo i żandarmerii. Podobnie jak w innych miastach, Żydów spędzono w wyznaczone miejsce, zabijając nie nadających się do transportu, pozostających w domach i nie nadających za kolumną. Wymerdowani zostali wszyscy chorzy w żydowskim szpitalu i dzieci w żydowskim sierocińcu. Ponadto w domach i na ulicach zabitych zostało nie mniej niż 200 Żydów - mężczyzn, kobiet i dzieci. M.in. zabici zostali Szarna, Wigderowicz fryzjer i Ajzyk Bajgłaman felczer oraz Jedenaścioro Lewensztajnowi tj. grabarze Jakub i Moszek Lewensztajnowie i ich

IPN
OBUiAD
Warszawa

- i ich rodziny. Moszek Lewensztajn był radnym miasta Ostrowca. Zwłoki zabitych pogrzebane w dole 10 x 10 m na rogu ulic Kurowskiej i Iłżeckiej. Ok. 10.000 Żydów pognane na stację kolejową, z czego - wg. różnych źródeł 700 - 2000, umieszczone w obozie pracy przymusowej przy hucie, resztę wywiezione do obozów zagłady. Niewielką ilość Żydów zestawiono w resztówce getta w mieście traktowanej jako obóz pracy /św. K. Kalembasa, A. Żak, Waskiewicz i in. wywiad M.O. akta Arch. GK sygn. SORD OS 1 i OKBZN Radom 102/.
26. W roku 1942 w czasie bliżej nie ustalonym Peter Weiler zastrzelił w Ostrowcu Rolaka, syna właściciela gospody w Szewnej k. Ostrowca / Arch. GK sygn. OKBZN Radom 161-św. Lichecki, SORD 268 t. VII str. 236-237 - św. Lichecki w procesie Böttchera/.
27. W 1942 r. dnia bliżej nie ustalonego w Ostrowcu św. na ulicy Kościelnej Oberwachtmeister Schupe Johann Holzen zastrzelił Chila i Marię małż. Wiślickich / Arch. GK sygn. SSKl 232/.
28. W końcu 1942 r. lub na początku 1943 został aresztowany przez Sipo z Ostrowca, torturowany i zamordowany kierownik poczty z Kunowa Franciszek Wanat /świadkowie Kosmacińska i in.//.
29. Na początku lutego 1943 r. w resztówce getta hitlerowcy zabili ok. 18 Żydów; zwłoki leżące na ulicy i w piwnicy zawieszone na żydowski cmentarz i tam je pogrzebane /św. Aleksander Leśkiewicz/.
30. 23 marca 1943 r. gestapowcy Peter i Osman aresztowali w Ostrowcu Stefana Kaczmarczyka, który po 4-5 dniach przesłuchań zmarł na skutek pobicia i został zakopany na podwórzu siedziby Sipo. /św. Kaczmarczyk, wywiad MO /.
31. Szupowcy z Ostrowca św. w dniu 12 lipca 1943 r. wzięli udział w pacyfikacji Michniewa /akta procesu Juliusa Heina, Arch. GK SSKl 150/.
32. Dnia 25 lipca 1943 r. za cmentarzem w Ostrowcu gestapowcy i szupowcy rozstrzelali 23 Polaków. Ofiary miały ręce powiązane drutem. Wśród rozstrzelanych był Edward Wiczerek aresztowany dnia 17 lipca 1943 r. w Przemszynie /św. Adam Wiczerek/.
33. Dnia 9 sierpnia 1943 r. w Ostrowcu szupowcy otoczyli dom Teresy Rycombel, dokąd przywieźli rannego Jerzego Rynsztajna. Następnie przyjechali na rowerach Weiler i NN hitlerowiec i zastrzelili Teresę Rycombel i Jerzego Rynsztajna. Potem hitlerowcy pobili najstarszego syna Rycombelowej Adama Bajakowskiego i odchodząc uprowadzili go ze sobą. Dnia 12 sierpnia 1943 r.

hitlerowcy przywieźli Adama Bajakowskiego w pobliże domu jego matki, zastrzelili go i zakopali/świadkowie Ignacy Bernat, Janina Wierzbińska, Jan Rycombel/.

34. Latem 1943 r. w Częstocicach hitlerowcy aresztowali Stanisława Stojka. Był on przetrzymywany w Ostrowcu Św. w areszcie na Alei i doprowadzany na przesłuchania do Sipo na ul. Sienkiewicza, gdzie go bito. Następnie Stanisław Stojek został zabity wystrzałem w tył głowy i pogrzebany. Ojciec jego odkopał zwłoki i przeniósł je na cmentarz w Szewnej / św. Stojek/.

35. Dnia 22 sierpnia 1943 r. ostrowiecka placówka Sipo wysłała do obozu koncentracyjnego 17 Polaków osadzonych w areszcie w Opatowie. W szczególności wysłani zostali :

1. Józef Krowiński 1.30 z Jałowęs
2. Władysław Jęńczyk 1.22 ze Swiniej Krzywdy
3. Eugeniusz Stępień 1.19 ze Swiniej Krzywdy
4. Henryk Adamczak 1.23 z Janowic
5. Jan Jabłoński 1.37 z Woli Zamkowej
6. Władysław Pióro 1.33 z Woli Zamkowej
7. Jerzy Radoń 1.29 z Wojciechówki
8. Jan Rożkiewicz 1.28 z Magoni
9. Władysław Piórek 1.21 z Krzemienki
10. Józef Nowak 1.33 z Ostrowca
11. Władysław Kaczmarczyk 1.22 z Gierczyce
12. Stanisław Kaczmarczyk 1.18 z Gierczyce
13. Józef Kolasa 1.30 z Czermina-Dwikóz
14. Antoni Stylski 1.35 z Koprzywnicy
15. Czesław Sadowski 1.41 z Łojowie
16. Wincenty Przybyłowski 1.27 z Łojowie
17. Gracjan Fijałkowski 1.31 z Andruszkowie

Dowódcą konwoju, który pokwätował odbiór więźniów o godz. 3⁴⁰ był Heyer /księga ewidencyjna aresztu w Opatowie.

36. Dnia 14 września 1943 r. ostrowiecka placówka Sipo wysłała do obozu koncentracyjnego 13 Polaków osadzonych w areszcie w Opatowie. Byli to :

1. Stefan Krowiński 1.27 z Jałowęs
2. Kazimierz Kozakiewicz 1.49 z Połańca
3. Józef Natwora 1.28 z Rytwian
4. Zygmunt Jurecki z Kiele
5. Roman Kowalski 1.42 z Sandomierza

6. Wacław Michalski 1.39 z Sandomierza
7. Władysław Piątek 1.23 z Suchedółków
8. Henryk Kwieciński 1.32 z Ożarowa
9. Tadeusz Kwieciński 1.23 z Ożarowa
10. Stanisław Kwieciński 1.46 z Ożarowa
11. Wincenty Adamski 1.42 z Ożarowa
12. Władysław Michalski 1.33 z Ożarowa
13. Teodor Molendowicz 1.54 z Sandomierza

Odbiór więźniów pokwitował o godz. 4³⁰ Heyer, przypuszczalnie dowódca konwoju/księga ewidencyjna aresztu w Opatowie/.

37. Dnia 29 października 1943 r. o godz. 8⁰⁰ na polecenie Sipo zostali publicznie rozstrzelani na rynku w ~~Opotowie~~ Opatowie:

1. Konstanty Korniejenko 1⁰⁰ lat 36 z Ostrowca
2. Stanisław Zbytniewski 31 z Dąbkowa

3. ohaj osadzeni 28.X.1943 r. o godz. 7³⁰. Więźniów tych wyprowadził na stracenie Heyer, kierowali egzekucją Heyer i Thoms a rozstrzelali więźniów żandarmi /księga ewidencyjna aresztu w Opatowie, wywiad MO /.

38. Dnia 20 października 1943 r. w Ostrowcu hitlerowcy dokonali aresztowań na ul. Opatowskiej, skąd uprowadzili m.in. Pawła Masternaka i jego syna Romana, Władysława Nawrota, Stanisława Głębeckiego, Adama Kmiecika, Rutkowskiego, Końciankę i in.

Dnia 1 listopada 1943 r. żandarmi przywieźli z aresztu i publicznie rozstrzelali w Ostrowcu na ul. Boernera /obecnie Obrońców Stalingradu/ w pobliżu ul. Opatowskiej oraz koło dworca kolejowego po 10 Polaków. Na ul. Boernera zginęli wówczas m.in.

1. Paweł Masternak 1.47
2. Roman Masternak 1.25
3. Władysław Nawrot 1.37
- wymienieni wyżej, oraz
4. Stanisław Kaczmarzski 1.45
5. Tadeusz Kaczmarzski 1.22

/ św. Bełczewska/.

39. Jesienią 1943 r. w Rudce k. Ostrowca hitlerowcy zabili Moskalewiczę i 2 szwagrów Stanisława Gryza / św. Stanisław Gryz/.
40. Jesienią 1943 r. przez okres 3,5 miesiąca przeszło przez areszt w Ostrowcu na Alei ok. 1500 osób, z których ok. 60 zostało zabitych, zaś ok. 1400 wysłane do obozów pracy przymusowej

IPN
OBUIAD
Warszawa

- /świadkowie/. W tymże okresie czasu w siedzibie gestapo zabici zostali Bolesław Kołtun, Żakowski, Kaszewski i Alfred Deska/Arch.GK Bd 4144/.
41. 19 grudnia 1943 r. hitlerowcy aresztowali w Ostrowcu Stanisława Nowaka. Nowak był torturowany na Sipo, a następnie wysłany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął. /św. Maria Trepezyńska/.
42. Dnia 6 grudnia 1943 r. gestapowcy w Ostrowcu Św. przeprowadzili aresztowania. Aresztowani byli m.in. świadkowie Tadeusz Majewski i Józef Chudziecki / ci świadkowie/.
43. Dnia 23 grudnia 1943 r. w Ostrowcu przy ulicy Młyńskiej gestapowcy Peter i Brunner zastrzelili Mieczysława Lewandowskiego i Michniewskiego/wywiad MO /.
44. W okresie od 6 grudnia 1943 do połowy roku 1944 z aresztu w Ostrowcu przy Alei gestapowcy Osman, Brunner i Soltan kilkanaście razy wybierali ludzi na rozstrzelanie. Za każdym razem zabierano po 10-20 osób, w jednym wypadku 30. W tym ostatnim wypadku ofiary skute poprzedniego dnia wieczorem a zabrano je na rozstrzelanie następnego ranka, w innych wypadkach wywoływano, kuto i wywożono rano. W okresie pomiędzy 23 maja a 25 lipca 1944 r. m.in. wywiezione 20 Polaków, których rozstrzelano w Lipniku /św. Bełczewska i in./
45. W grudniu 1943 r. w Rudce gm. Kunów gestapowcy z Ostrowca wyprowadzili z domu i zastrzelili Stefana Graczaka/ św. Katarzyna Wykręt /.
46. Zimą 1943/44 Brunner na podwórku siedziby Sipo zastrzelił dwóch więźniów i kazał Pinkuwasowi Langierowi, aby przyglądał się temu, chcąc go w ten sposób zastraszyć i zmusić do zeznań / św. Pinkuwas Langier/.
47. Dnia 14 stycznia 1944 r. w Ostrowcu na ul. Okólnej pod ścianą plebanii hitlerowcy rozstrzelali publicznie 10 Polaków /św. Kazimierz Wieczorek; wydarzenie to było przedmiotem śledztwa OKBZH w Kielcach Ds. 10/76 - Sn 5/22/75/.
48. Na początku marca 1944 r. żandarmi z Ostrowca uprowadzili z Przyberowa Jerzego Ambroża i Stanisława Szymańskiego, którzy nie powrócili / św-owie J. Gatkowski, St. Siemieniuch, J. Sciber, St. Ufnal/.
49. W nocy 25 marca 1944 r. żandarmi z Ostrowca uprowadzili ze wsi Wólka Bedzechowska Piotra Sternika, Stanisława

IPN
OBUIAD
Warszawa

IPN
OBUIAD
Warszawa

Sternika, Jana Foremniaka, Józefa Foremniaka oraz z Bedzechowa będącego tam w pracy mieszkańca Wólki Bedzechowskiej Macieja Scibera. Zestali oni osadzeni w Ostrowcu, a następnie w dniu 29 marca 1944 r. rozstrzelani publicznie w Keprzynicy w grupie 40 ofiar /św-owie J. Gatkowski, St. Siemieniuch, J. Sciber, St. Ufnal; publiczne egzekucje w Keprzynicy są przedmiotem śledztwa OKBZH w Kielcach Ds. 18/68 - Sn 5/40/67 /.

50. W marcu 1944 r. w Ostrowcu został aresztowany Wincenty Gajda, który po 3 tygodniach został rozstrzelany w Keprzynicy w wyżej wspomnianej egzekucji /św. Adolf Gajda, akta Ds. 18/68/.

51. Wieczorem 13 kwietnia 1944 r. w Ostrowcu Św. na ul. Wałowej funkcjonariusz Schupo Johann Helzer strzelił w plecy znajdującego się na podwórzu swego domu Zdzisławowi Bzymkowi l. 16 poczem wtargnął do jego mieszkania i pobił rannego Bzymka i jego rodziców. Zdzisław Bzymek na skutek odniesionej rany zmarł/Archiwum GK BZH sygn. SSKl 232 k. 2 i 12/

52. Nocą 12/13 maja 1944 r. Sipo i Schupo przeprowadziły aresztowania w Częstecioch. Aresztowanych przesłuchiwało i torturowało w Sipo /św. Zygmunt Szczurek/.

53. W maju 1944 r. w Częstecioch trzech gestapowcy zabrali z łóżka chorego Antoniego Waśka, wyprowadzili z domu i zastrzelili /św. Zofia Wasiek/.

54. W dniu 9 czerwca 1944 r. żandarmi z Ostrowca uprowadzili z ~~Chmielnika~~ Chmielewa

1. Janinę Dybiec
2. Alfredę Dybiec
3. Sabinę Dąbrowską
4. Gustawa Dybca
5. Mieczysława Jędrzejewskiego
6. Piotra Jędrzejewskiego

Uprowadzeni przebywali przez 3 dni w siedzibie Sipo w Ostrowcu a potem 3 dni w siedzibie żandarmerii. Osoby wymienione w pkt. 4 i 5 zostały rozstrzelane w Sandemierzu, osoby z pkt. 1-3 zostały wraz z 7 innymi kobietami wysłane do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück /św. Dybiec, Janina Bąk, Adam Bąk/.

55. Dnia 29 czerwca 1944 r. nad ranem oddziały hitlerowskie w skład których wchodziła żandarmeria z Ostrowca otoczyły wsie Wólka Bedzechowska i Przyborów. Hitlerowcy wchodzili

do domów i wyprowadzali mężczyzn, których w każdej z w/w wsi zgromadzili w jednym miejscu, poczem wywieźli ich samochodami ciężarowymi do Ostrowca i osadzili w areszcie na Alei. Osadzonych wywożono na przesłuchania do siedziby Sipo w Ostrowcu, gdzie byli bici i torturowani. Najwięcej torturowane Aleksandra Mierzwę i Józefa Dybca. Józef Dybiec zamykany był w drucianej klatce z psami i szczuty.

Część zatrzymanych hitlerowcy zwolnili do domu ^{wprost} z aresztu jak m.in. Marcelęgo i Zygmunta Foremniaków z Wólki Bodzechowskiej, część po uprzednim odpracowaniu przez nich pewnego czasu przy kopaniu okopów jak np. Adama Dębniaka z tejże wsi. Pozostałych w liczbie nie mniejszej niż 32 rozstrzelano za murem cmentarnym w Ostrowcu w dniu 12 lipca 1944 r.

Wraz z nimi rozstrzelani zostali mieszkańcy wsi Oględów k. Staszewa uprowadzeni z tejże wsi dnia 4 lipca 1944 r. osadzeni w areszcie żandarmerii w Ostrowcu i tamże torturowani.

Ofiary zostały wywiezione przez żandarmów z aresztu w dzień, ciężarówkami. Ręce ofiar związane były drutem do tyłu. Żandarmi rozstrzelali ich za wschodnim murem cmentarza na ul. Dankowskiej w dwóch partiach, ustawiając każdą partię w szereg na klęczkach i strzelając do ofiar z tyłu. Dający oznaki życia byli dobiągani strzałami z pistoletów. Rozstrzelanie odbyło się na oczach widzów którzy przybiegli za jadącymi ciężarówkami. Jeszcze większa ilość świadków oglądała zwłoki po odjeździe żandarmów. Zginęło 49 mężczyzn. Pięćdziesiąty - Józef Gatkowski z Wólki Bodzechowskiej został jedynie ranny w rękę, upadł, udał zabitego, poczem zbiegł.

W szczególności zginęli :

a/ z Wólki Bodzechowskiej :

1. Henryk Banaszewski
2. Józef Dybiec
3. Eustachiusz Góra
4. Czesław Góra
5. Edmund Góra
6. Jan Murecha
7. Aleksander Mierzwa
8. Władysław Stefański

9. Stanisław Stefański
10. Józef Surmański
11. Wincenty Surmański
12. Gustaw Siurek
13. Eugeniusz Siurek
14. Henryk Warias
15. Bolesław Ostatek
16. Stanisław Waszozyk
17. Franciszek Foremniak
18. Józef Połetek

b/ z Przyberowa

19. Władysław Góra
20. Soja
21. Piotr Tkaczyk
22. Jan Kacała
23. NN ~~Kacala~~ Kacała
24. NN Kacała
25. Stępień
26. Kosmo
27. Wojtyła
28. Skrok
29. Stępień II
30. Bień
31. Siurek I
32. Siurek II

c/ z Ogłędowa

33. Bronisław Belusiak
34. Adam Bartnik
35. Szymon Bartnik
36. Piotr Malec
37. Julian Tymiński
38. Kazimierz Skarbek
39. Jan Zaczek s. Jakuba
40. Mieczysław Tymiński
41. Michał Sadłocha
42. Piotr Rybus
43. Bolesław Wyras
44. Stefan Paprocki
45. Aleksander Czerwiec

107

IPN
OBUJAD
Warszawa

46. Jan Adler

47. Władysław Kowalik

oraz

48 i 49 - nieustalonych nazwisk i miejsca zamieszkania /św.św. Janina Żak, Jan Gatkowski, Stanisława Siemieniuch, Jan Sciber, Stefania Ufnal; co do mieszkańców Oględowa także akta zakończonego śledztwa OKBZH w Kielcach Ds. 29/70-Sn 5/2/75 /.

56. Po likwidacji getta w Ostrowcu tj. od jesieni 1942 r. pozostała do kwietnia 1943 r. resztówka getta przy ul. Iłżeckiej. Zamieszka-
li tam Żydzi traktowani byli przez hitlerowców jako więźniowie
obozu pracy przymusowej. Do resztówki przychodzili gestapowcy,
najczęściej Brunner i Thoms i co parę dni zabijali tam po kilku
Żydów /świadkowie Pinkuras Langier i Szlama Kudłewicz/.

57. Po likwidacji getta w Ostrowcu, część jego mieszkańców - jak to
wyżej ustalone - umieszczone w obozie pracy przymusowej przy
miejscowej hucie. Wielu więźniów zmarło lub zostało zabitych.
Wkrótce po utworzeniu obozu hitlerowcy przeprowadzili pierwszą
ogólną rewizję w obecności szefa placówki Sipo Soltana i zabili
3 Żydów /Archiwum GK BZH sygn. SORd -OS 1/.

58. W końcu sierpnia 1944 r. gestapowcy z Ostrowca wykryli i areszto-
wali grupę ukrywających się Żydów. Aresztowanych bito i szczerzo
psami. Część aresztowanych w liczbie 25 gestapowcy zabili bez
przesłuchania i zakopali na podwórzu obok swej siedziby. Wśród
zabitych byli Rappaport i Liberman zastrzeleni przez Winklera.
Winkler zastrzelił ponadto NN Żyda, którego oszczędzał przez
3 dni, dopóki ten nie wskazał, gdzie ma schowane pieniądze. Wśród
zabitych było też dwóch Fachlerów, z których jednego zastrzelił
Dietz, oraz Szyfra Wajnberg, Kramer, Cukier, Deska, Berensztajn.
Prócz Winklera i Dietza najwięcej schwytanych Żydów zabił
Brunner. Zabijali również Heyer, Weiler, Klughard, Fulke, Kiefel i
Rüssel.

Część aresztowanych Żydów gestapowcy przetrzymywali w
swej siedzibie na strychu do 3 stycznia 1945 r. /św.-owie
Merdka Chipler i Sabina Zyngier/.

59. W okresie od sierpnia 1944 r. do 3 stycznia 1945 r. gestapowcy
zabili w zajmowanym przez siebie budynku bliżej nie ustaloną
liczbę Polaków, których zwłoki zakopywali na podwórzu. Najczęściej
zabijali Brunner, Dietz i Winkler /św.-owie Merdka Chipler i
Sabina Zyngier/.

IPN
OBUJAD
Warszawa

60. Na początku października 1944 r. gestapowcy w Ostrowcu uwięzili Czesława Banasika i po dwóch dniach zabili go /św. Wojciech Banasik/.
61. W okresie od października 1944 r. do stycznia 1945 r. Brunner kilkakrotnie wyprowadzał więźniów z aresztu i zabijał ich na żydowskim cmentarzu /św. Maciej Liszega/.
62. W listopadzie i grudniu 1944 r. gestapowcy wyprowadzili z aresztu w budynku gestapo i rozstrzelali w pobliskim lesie 2 mężczyzn / św. Leon Jabłoński/.
63. Jesienią roku nie ustalonego, w czasie hitlerowskiej okupacji w Ostrowcu, Brunner i NN gestapowiec zastrzelili na ulicy Bałtowskiej niejakiego Greleckiego i kazali zakopać zwłoki granatowym policjantem.
64. Dnia bliżej nie ustalonego, w czasie hitlerowskiej okupacji, w Ostrowcu Brunner zastrzelił niejaką Gutermanową i jej dziecko trzymane przez nią na ręku /św. Pinkus Langier i Szlama Kudłowicz/.
65. Dnia bliżej nie ustalonego, w czasie hitlerowskiej okupacji w Ostrowcu, Thoms zastrzelił na żydowskim cmentarzu Żydówkę Abramowiczową, żonę lekarza /św. Maciej Liszega/.
66. Dnia bliżej nie ustalonego, w czasie okupacji, Brunner wyprowadził na żydowski cmentarz w Ostrowcu młodą Żydówkę z Lublina i zastrzelił ją /św. Maciej Liszega, wywiad MO/.
67. Dnia bliżej nie ustalonego, w czasie okupacji hitlerowskiej w Ostrowcu, Brunner wyprowadził na żydowski cmentarz Sawickiego, syna właściciela majątku ziemskiego w Bogusławicach i zastrzelił go /św. Maciej Liszega; wywiad MO/.
68. W czasie bliżej nie ustalonego, w czasie hitlerowskiej okupacji, na rynku w Ostrowcu Osman zastrzelił niejakiego Jurkowskiego czytającego ogłoszenie na słupie /św. Augustyn Żak/.
69. W czasie bliżej nie ustalonego, w czasie okupacji hitlerowskiej Peter Weiler zastrzelił troje nie ustalonych z nazwiska Polaków ojca, matkę i brata osoby bezskutecznie poszukiwanej przez hitlerowców. Dowody osobiste ofiar przyniósł do siedziby Kripa w Ostrowcu /zeznania św. Lichockiego w aktach Arch. GKBZH sygnatury OKBZN Radom 161 i SORD 268 str. 236-237 - proces Bütchera/.
70. Czasu bliżej nie ustalonego w okresie hitlerowskiej okupacji w Częstochowie Weiler i inni funkcjonariusze Kripa oraz żandarmi dowodzeni przez leutnanta zatrzymali 3 mężczyzn.

W czasie konwojowania jeden z zatrzymanych został zastrzelony przez leutnanta. Pozostałych zwolniono./akta Arch. GKBZH sygn. SORd 95/.

71. Czasu bliżej nie ustalonego w czasie okupacji hitlerowskiej w Częstocicach Peter Weiler i inni funkcjonariusze Kripo uprowadzili Mieczysława Sady i Stanisława Kasprzyka, których zaprowadzono do Ostrowca, uwiązanych za ręce do wozu konnego, a następnie wysłano do obozów koncentracyjnych/akta Arch. GK BZH SORd 95/.
72. Czasu bliżej nie ustalonego, w czasie okupacji hitlerowskiej w Ostrowcu Brunner zabił adwokata Kazeńskiego, którego podejrzewał o żydowskie pochodzenie/akta Arch. GKBZH SORd 268 - proces Büttchera - str. 236-237, zeznania św. Lichockiego/.
73. Osoby uwięzione hitlerowcy przetrzymywali w aresztach najpierw magistrackim na ul. Głogowskiego/Chmielnej/ a następnie /od 1942 r./ w areszcie w siedzibie żandarmerii na Alei /obecnie siedziba Sądu Rejonowego/.

Na przesłuchania więźniowie byli doprowadzani do siedziby Sipo na ul. Żeromskiego, później na ul. Sienkiewicza. Po przesłuchaniu więźniów odprowadzano spowrotem do aresztu. Konwojentami byli żandarmi lub granatowi policjanci. Niektórych więźniów zatrzymywano przez parę dni w budynku Sipo. Trzymano ich wówczas w piwnicach lub komórce pod schodami. Stwierdzono jeden wypadek przetrzymywania więźniów przez parę miesięcy na strychu siedziby Sipo/patrz punkt 58/.

Wszyscy przesłuchiwanii więźniowie byli torturowani. Tortury odbywały się co dzień z wyjątkiem - w zasadzie - niedziel. Specyficzną metodą torturowania stosowaną przez Adst Ostrowiec było głodzenie ofiar. W wielu wypadkach aresztowani przez pierwsze 3-5 dni nie otrzymywali nic do jedzenia a niekiedy także do picia i w takim stanie byli brani na przesłuchania. Stwierdzono wypadki, że jedzenie przywiezione przez członków rodziny uwięzionego gestapowcy Peter, Thoms, Heyer i Osman dawali swoim psom; Peter i Thoms szczuli tymi psami ofiarodawców /św. Zofia Salewska, Helena Chamera/.

Przesłuchiwanii byli także szczuci psami. Najczęściej jednak byli oni bici pejezami, sękatymi kijami, żelaznymi prętami. Bitym niekiedy wiązano ręce i nogi, najczęściej jednak przywiązywano ich do foteli, stołów bądź ław, czy wreszcie do

specjalnych kozłów.

Do łąwy wiązano ofiary w pasie i w nogach, zaś górną połowę ciała podciągano im do góry za związane ręce zawieszane na haku wbitym w sufit. Stosowano także przypiekanie, ściskanie kończyn sprężynami, łamanie kości kończyn i żeber, kłucie kijem w brzuch oraz zanurzenie głowy w beczkę z gnojówką wkopaną w ziemię na podwórku. Dla zastraszenia przesłuchiwanym zabijano w ich obecności innych więźniów. Były wypadki zamęczenia torturowanych na śmierć/patrz pkt. 9/Stwierdzono tylko jeden wypadek wydania zwłok rodzinie, najczęściej jednak zwłoki zakopywano na podwórku siedziby Sipo, w przygotowanych dołach na kirkucie a do 1942 r. w lasku przy ul. Żeromskiego. Z zabitych gestapowcy ściągali buty i ubrania.

Większość przesłuchiwanym miała rany od pobicia. Niektórzy z odprowadzanych z przesłuchań do aresztu nie mogli iść o własnych siłach. Pomieszczenie przeznaczone do przesłuchań było codziennie na nowo zakrwawione.

W areszcie na Alei aresztanci przebywali w wielkiej ciasnocie. W celi przeznaczonej dla 4-6 osób trzymano po ok. 20 więźniów, a zdarzało się, że w celi o wymiarach 4 x 5 m trzymano po 40 a nawet 60-70 osób. Gdy aresztowanego zwalniano grożono mu śmiercią, w razie gdyby komukolwiek powiedział, że był torturowany.

Wśród gestapowców stosujących tortury najczęściej wymieniano Brunnera a także Thomsa.

Nie udało się ustalić, ile osób przebywało w areszcie, była to jednak duża liczba, skoro w okresie od września do grudnia 1943 r. przeszło przez areszt w Ostrowcu ok. 1500 osób. W tym stanie rzeczy liczbę ok. 10.000 więźniów, którzy przeszli przez areszty ostrowieckie w okresie okupacji można by uznać za raczej zaniżoną niż zawyżoną/św-owie Marian Szeląg, Zygmunt Szczurek, Leon Jabłoński, Zofia Solewska, Maciej Liszega, Pinkuręs Langier, Adam Wieczorek, Józefa Baran, Natalia Markowska, Tadeusz Majewski, Wacław Wietrzyński, Stanisław Gryz, Helena Chamera/.

III. Zbrodnie poza Ostrowcem

A. W Iwaniskach

W osadzie miejskiej Iwaniska najpóźniej w 1942 r. powstał Stützpunkt niemieckiej żandarmerii. Liczebność Stützpunktu

wynosiła 5 żandarmów. Ustalono nazwiska 3 żandarmów :

- 1/ Martin
- 2/ Bitter vel Biner vel Bühler
- 3/ Wilhelm/Willi/Müller

Komendantem według jednych świadków był Martin, według innych Bitter.

Hitlerowcy ze Stützpunktu w Iwaniskach oraz przyjeżdżający z innych miejscowości dopuścili się szeregu zbrodni w Iwaniskach i okolicy. I tak

1. W czasie wysiedlania Żydów z Iwanisk jesienią 1942 r. żandarm Müller zastrzelił 5 Żydów / św. Jan Królikowski/.
2. Jesienią 1942 r. wybuchł w Iwaniskach pożar. Po pożarze żandarmi przybyli z Opatowa zabrali 10 mężczyzn, Polaków mieszkańców Iwanisk i rozstrzelali ich na błoni pod miastem / św. Jan Królikowski, Kazimierz Kasprowiec, Kowalczewski/.
3. 20 października 1943 r. żandarm Willi Müller zastrzelił na rynku w Iwaniskach Eugeniusza Królikowskiego / św. Stefan Glibowski, Jan Królikowski, Kazimierz Kasprowiec/.
4. 23 października 1943 r. żandarmi z Ostrowca dowodzeni przez gestapowca imieniem Willi przybyli do Iwanisk, spędzili ludność na ul. Rakowską na plac koło synagogi i publicznie rozstrzelali przywiezionych ze sobą z Ostrowca 11 Polaków wśród nich Romana Masternaka l. 25 / św. Stefan Glibowski, Jan Królikowski, Kazimierz Kasprowiec, Zofia Bełczewska/.
5. 23 grudnia 1943 r. żandarmi z Iwanisk zabrali z domów Kazimierza Glibowskiego, Stefana Kasprowieca, Kazimierza Kasprowieca, Janusza Kowalczewskiego i Kazimierza Malczyka, pobili ich a następnie ustawili pod murem posterunku do rozstrzelania. Martin przyłożył lufę pistoletu do ust Kazimierzowi Glibowskiemu l. 21 i zastrzelił go, pozostali rzucili się do ucieczki. Do uciekających żandarmi otworzyli ogień i zabili Stefana Kasprowieca l. 22 / św. Kazimierz Kasprowiec/.
6. W roku 1943 w czasie bliżej nie ustalonym żandarmi przywieźli 10 osób do lasu Kamienna Góra k. Iwanisk i rozstrzelali ich / świadkowie Kazimierz Kasprowiec i Jan Królikowski/.
7. Latem 1943 r. i 26 maja 1944 r. żandarmeria z Ostrowca i Opatowa przywiezła dwukrotnie grupy więźniów z Ostrowca i rozstrzelała ich w pobliżu ruin zamku w Ujeździe. Zginęło łącznie 76 osób. W drugiej partii było 70 więźniów z aresztu

IPN
OBUIAD
Warszawa

na Alei m.in. mieszkańcy wsi Wólka Bedzechowska : Wacław Połetek, Stanisław Połetek, Ignacy Foremniak. Byli oni uprowadzeni ze swej wsi przez żandarmerię z Ostrowca w kwietniu 1944 r. i początkowo osadzeni w areszcie w Ostrowcu /św. Glibowski, Kasprowicz, Królikowski, Janina Żak, Jan Gatkowski, Stanisława Siemieniuch, Jan Sciber, Stefania Ufnal, Zofia Bełczewska, Zygmunt Szczurek, ankieta 1968/.

B. W obozie żydowskim w Bedzechowie.

W Bedzechowie k. Ostrowca na terenie nieczynnej cementowni w 2 barakach mieścił się obóz pracy dla Żydów. Powstał on przypuszczalnie w roku 1941, istniał do roku 1943 lub 1944, kiedy to Żydów przeniesiono do obozu przyzakładowego w Starachowicach. Większość Żydów zgłosiła się do obozu dobrowolnie, szukając w nim szansy ocalenia. Za skierowanie do obozu Żydzi płacili nawet łapówki ostrowieckiemu Judenratowi, a także kierownikowi Arbeitsamtu w Ostrowcu Erichowi Kreidlowi i pracownicy tegoż urzędu nazwiskiem Dorotea Reissing. W obozie przebywali w ogromnej większości Żydzi z Polski, przeważnie z Ostrowca, oraz nieliczni Żydzi z Austrii i Węgier.

IPN
OBUIAD
Warszawa

Początkowo byli zatrudnieni w tartaku tworząc tzw. Tannhelzkommando 23. Od 1942 r. zatrudnieni zostali przy budowie elektrycznej linii przemysłowej Nisko-Starachowice. Roboty prowadziła wiedeńska firma "Eilin". Kierownikiem robót elektryfikacyjnych był Friedrich Widmer vel Vidmer, Niemiec posiadający obywatelstwo szwajcarskie, członek NSDAP. Również on brał łapówki od Żydów za przyjęcie do pracy. Liczba Żydów w obozie wahała się od 70 do 500 osób. Baraki nie były ogrodzone. Żydzi pilnowani byli przez 15 żydowskich policjantów, na których czele stał Marian Kargul vel Icek Abraham Kierbel. Sprzęt był pilnowany przez polskich dozerców. Niemieckich strażników nie było.

Żydzi nie otrzymywali żadnego wynagrodzenia za pracę. Przy budowie pracowali także polscy robotnicy.

Obóz kontrolowany był przez niemiecki nadzór techniczny ze Skarżyska oraz przez niemiecką policję z Ostrowca, która przyjeżdżała od czasu do czasu sprawdzić stan liczebny obozu i przeprowadzać rewizje.

IPN
OBUIAD
Warszawa

IPN
OBUŁAD
Warszawa

brali także udział w wywiezieniu i masowym rozstrzeliwaniu więźniów sandomierskiego więzienia oraz w wysyłaniu ich do obozów koncentracyjnych. Z inicjatywy i przy udziale gestapowców z Ostrowca dokonano publicznych rozstrzeliwań w Sandomierzu, Koprzywnicy, Sandomierzu i in. miejscowościach b.pow. sandomierskiego. Ofiary tych egzekucji były przywiezione tam m.in. z aresztu w Ostrowcu/patrz cz. I sprawozdania, punkty 49, 50, 54/.

Gestapowcy z Ostrowca przeprowadzali też masowe aresztowania w Sandomierzu i okolicy.

Niektóre z tych zbrodni wymienione są w zapisku urzędowym znajdującym się w aktach. Cały kompleks zbrodni popełnionych w Sandomierzu i powiecie sandomierskim jest przedmiotem śledztwa OKBZH w Kielcach Ds. 18/68 /Sn 5/40/67/.

IV. Placówka pomocnicza Sipo i żandarmeria w Opatowie.

Działalność placówki pomocniczej Sipo w Opatowie była przedmiotem śledztwa OKBZH w Kielcach Ds. 36/67/Dsn 5/7/67/.

W toku tego śledztwa ustalono szereg faktów zbrodni. Niektóre z nich były przedmiotem procesu p-ko Richardowi Hespédarschowi w Limburgu/RFN/, zakończonego prawomocnym wyrokiem skazującym R. Hespédarsch jest przypuszczalnie jedynym żyjącym funkcjonariuszem tej wspomnianej placówki.

W niniejszym śledztwie mimo, że nie było to w zasadzie jego przedmiotem ujawnione zostały niektóre dalsze zbrodnie Sipo w Opatowie.

Część II niniejszego sprawozdania wymienia te, które pozostały w związku z działalnością Adst w Ostrowcu.

Ponadto stwierdzone, że

- 1/ szefowie placówki Denath i Schulz w obecności św. Rzetelnej w około 20 wypadkach wydali polecenie zastrzelenia poszczególnych więźniów, nie poprzedzone żadną procedurą prawną. Wśród zastrzelonych był pracownik poczty w Opatowie Berowski /św. Rzetelna/.
- 2/ W 1940 r. /?/ w wsi Dąbie żandarmi z Opatowa zabrali Józefa Wójcika, Józefa Goryńskiego, Józefa Szelestnaka i czwartego NN; powrócił jedynie Wójcik, pozostali którzy osadzeni byli w areszcie w Opatowie nie powrócili;
- 3/ latem 1940 r. żandarmi z Opatowa zastrzelili we wsi Suchodółka Józefa Proga z Dąbia i Karola Wojtala z Czyżowa ;

IPN
OBUŁAD
WarszawaIPN
OBUŁAD
Warszawa

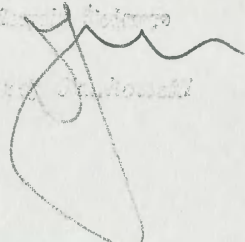
115

IPN
OBUiAD
Warszawa

4/ wiosną 1944 r. żandarmi z Opatowa uprowadzili z Dąbia Albina Dudzińskiego, gdyż nie miał przy sobie kenkarty; Dudzińskiego osadzono w areszcie w Opatowie, a następnie zastrzelono; zwłoki rodzina przeniosła potajemnie na cmentarz w Czyżewie. / św. Władysława i Wincenty Ziółkowsy/.

Stanisław Jędrzejko

mgr Andrzej Jędrzejko

IPN
OBUiAD
Warszawa

IPN
OBUiAD
Warszawa

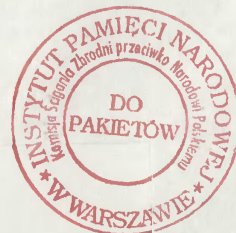

Za zgodność

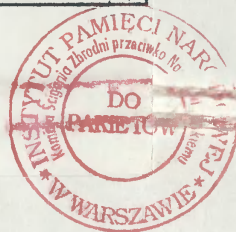
Koordinator Zespołu

dr Urszula Krasnicka - Zajdler

29.05.2014

Teczka / księga zawiera25..... /
słownie:.....
dis. Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu kart
kolejno ponumerowanych, zszytych
i zabezpieczonych pieczęcią.
Warszawa, dn.2.9.MAJ.2014.....

KOPIA

Stwierdzam zgodność niniejszej kserokopii materiałów
dot. żydowskich grobów wojennych w m. Ostrowiec
Świętokrzyski z dokumentem znajdującym się
w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji
Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
o sygn. IPN Ki 53/4856 t. 3 (Ds. 40/67 t. 3)
Warszawa, dn. 29.05.2014 r.

Mateusz
Zajdler